

AZ EMBERKERESKEDELEM TÉNYÁLLÁSA ÜGYÉSZI SZEMMEL

Az emberkereskedelem egy sajátos törvényi tényállása a Btk-nak. Magán viseli természetesen a személy elleni bűncselekmények jegyeit, miután rendszertanilag is itt nyert elhelyezést, hordozza magában a nemi erkölcs elleni bűncselekmények jellemzőit, de felismerhetők benne a vagyon elleni bűncselekmények ismérvei is, azzal együtt, hogy a szabadság és emberi méltóság elleni bűncselekmények családjába tartozik.

Az emberkereskedelem gyakorlatilag egy modern kori rabszolgaság, az ember eltárgyasul, leegyszerűsítve adás-vétel tárgyát képezi. Ez teljes egészében ellentétes az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával, amely szerint minden ember szabadnak születik, és ily módon egyenlő jogai vannak, ergo megengedhetetlen, hogy kereskedés tárgyává váljon, miután nem forgalomképes.

Ezt ismerte fel a jogalkotó, amikor a Büntető Törvénykönyv módosításával új tényállást alkotott, immár több, mint nyolc évvel ezelőtt. Az új tényállás megalkotásának célja a szervezett bűnözés visszaszorítása volt, másrészt az emberi méltóság megőrzése, helyreállítása. A jogalkotó ezzel megfelelt az 1998. évi LXXXVII. törvényhez fűzött miniszteri indokolásban foglaltaknak is, nevezetesen, hogy a büntetőjoggal szembeni egyik elvárás, hogy legyen, a másik pedig, hogy alkalmazható legyen. Tehát a jogsértő magatartásokkal szemben fel kell lépni a büntetőjog szigorával és hatásos eszközeivel.

A büntetőjog eszközrendszere széles spektrumú, de véges, míg az emberi találékonyság, a törvények kijátszásának lehetősége szinte végtelen. Képzelnék el, milyen egyszerű dolgunk lenne, ha ma is lennének embervásárok, ahol a színes forgatagban emberi egyedeket is árulnának. Csupán a piacok napján kellene megjelenni és az akciót máris siker koronázná. A dolgunk nem ilyen egyszerű, habár emberpiacok ma is vannak, ugyan nem nyilvánosak, sőt, nem színes kavalkádok, hanem egy-egy bűnszervezetre épülnek rá. Vajon hatásos-e velük szemben a büntetőjog eszközrendszere? Ehhez nézzük meg a tényállást.

A jogalkotó a tényállás megalkotásakor (1999-ben) minősített esetként szabályozta a bűnszervezet tagjaként elkövetést. Tehát cél a szervezett bűnözés visszaszorítása, ehhez létrehozunk egy tényállást, de csak óvatosan említve, hogy esetleg köze lehet az elkövetőnek a szervezett bűnözéshez is, mert, ha nincs, akkor lehet, hogy 3 – 5 év a büntetési tétel, ami még fel is függeszthető. Tehát a szigor kicsit megengedő, a jogalkalmazót kézen fogjuk. Akkor viszont nem minden

emberkereskedelem tételez fel szervezett elkövetést? Hiszen az emberkereskedelem legalább kétpólusú cselekmény, van egy eladói és van egy vevői oldal. Ráadásul általában sem a vevő, sem az eladó nem egyedül működik, hanem kisebb-nagyobb hálózatot működtet, mindkét oldalon. Ezért a cselekmény alapesete is feltételez egy szervezettséget, ami nyilván arra sarkallta utóbb a törvényalkotót, hogy ne nevesítse a tényállásban a bünszervezetet. Felvetődhetett továbbá a kérdés úgy is, hogy amennyiben csupán az alapeset bizonyítható, a maga három éves büntetési tételével, akkor kizárt a bünszervezet megállapítása? Hiszen az öt éves büntetéshez igazodik. Pedig a cselekmény megnevezése is egy folyamatra, de legalább több mozzanatra utal.

A jelenleg hatályos tényállás ezért már nem sorolja fel minősítő körülményként a bünszervezetet, hanem az elkövetési magatartások kiszélesítésével teszi egyértelművé, hogy a cselekmény feltételez egy szervezettséget. Hiszen, ha van eladó, kell lennie vevőnek is, ha van csere, ahhoz partner kell, ha valaki toboroz, szállít, elrejt, megszerez, ez további személyi kört igényel. A szervezett bűnözés jelei tehát már – véleményem szerint helyesen – az alapeseti tényállásban tettenérhetők.

A minősített esetek elég színes képet mutatnak, és első rátekintésre nehezen értelmezhetők: Természetes, hogy a cselekmény súlyosabban büntetendő, ha a sértett tizenhét év alatti, különösen ha tizenkét év alatti személy, vagy szabad mozgásától megfosztott egyén, hiszen az erkölcsi felháborodáson túl a társadalomra is nagyobb veszélyt jelent ez a magatartás.

Vitán felül még nagyobb védelmet kell nyújtani, ha a sértett az elkövető nevelése, gondozása, felügyelete, gyógykezelése alatt áll, hiszen maximálisan kiszolgáltatott helyzetben van. Nem kíván különösebb magyarázatot, hogy az elkövetés igen durva módját keményen szankcionálni kell. Ez nem csupán társadalmi elvárás, nem csupán az egészséges jogérzet ösztönözhet erre, hanem a cselekmény súlya, jellege, és álláspontom szerint a bűnösség igen magas foka indukálhatja a törvény szigorát a büntetőjog legkeményebb eszközeinek igénybevételét. Tehát a jogalkotó már csak vezeti a jogalkalmazó kezét, mérlegelési szabadságot hagyva számára.

Érthető, de számomra legalábbis nehezen értelmezhető viszont, hogy akit dolgoztatni fognak, vagy prostituált lesz az akció végén, netán testével tiltott módon fognak rendelkezni, vagy tiltott pornográf felvételeket készítenek róla, a cselekmény fokozottan védett sértettje legyen. Érthető, és elvárható nem csupán a jogalkotótól, de a jogalkalmazótól is. Hiszen aki ilyen kellően el nem ítéltető dologra vetemedik, bármilyen módon arra ösztönöz, vagy netán kényszerít más személyt, hogy e cselekedeteket megtegye, azt ki kell vesse magából a társadalom, és ebben maximális segítséget kell nyújtania a büntetőjognak. Viszont, ha megkíséreljük értelmezni, egy kicsit megakadok, hiszen mi a célja az emberkereskedelemnek, ha nem e magatartások egyike? Önmagában senkit nem

adnak el, vagy vesznek meg indok és további tervek nélkül, csak azért, hogy ott legyen és ne másutt. Vagy mégis? Pedig az alapeset minden további kitűzött cél nélkül büntetni rendeli az – ezek szerint – önmagáért való emberkereskedelmet. Vagy a jogalkotó most már el is engedi a jogalkalmazó kezét, és mérlegelési körébe utalja, ha a minősített esetek nem is állapíthatók meg, egy alapeseti elmarasztalás lehetőségét?

Ha eddig meg is értettük a minősített eseteket, amelyek a sértett személyéhez köthetők, hogyan illeszthető a sorba a bűnszövetség, vagy az üzletszerűség?

Az üzletszerűség az én fogalmi rendszeremben – és nyilván ebben van a hiba – a vagyon elleni, a gazdasági, pénzügyi bűncselekményekhez köthető. Mit keres akkor a szabadság és emberi méltóság fogalomkörében? Természetesen tisztában vagyok vele, hogy az elkövetőhöz, illetve az elkövetés módjához köthető e minősítés, akkor viszont miért szűkítjük le a tényállás (2) bekezdésére, miért nem vonul végig az egész tényálláson, miért nem lehet tiltott pornográf felvételeket üzletszerűen készíteni?

Továbbmegyek: a bűnszövetség kétségtelenül a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája, de kevesebb, mint a bűnszervezet, hiszen ott ér véget, ahol az kezdődik. Az is vitathatatlan, hogy könnyebb bizonyítani, mint a bűnszervezetet, és e tekintetben a jogalkotó az egyszerűbb megoldás felé mozdult el 1999-hez képest, amikor még a bűnszervezet volt a minősítő körülmény, de változatlanul nem világos, hogy miért nem kísérheti végig az egész tényállást. A büntetőjog eszköztárára akkor lehetne ténylegesen hatásos, ha a jogalkotó is következetes lenne.

Pár gondolat a bizonyításról: A több szereplős, és természeténél fogva általában térben és időben elkülönülő magatartások felderítése, bizonyítása igen nehéz. Hosszú, kitartó munkával lehet egy-egy ilyen ügyet felgöngyöltíteni és legalább egy részét felszámolni. Nehezíti a helyzetet, hogy nálunk az emberkereskedelem leginkább a prostitúciót fonja körbe, és legalábbis kezdetben találkozunk a sértettek azon akaratával, hogy munkavégzésre szerződnek. Az esetek egy részében még azzal is tisztában vannak, hogy prostituáltaként. Ha számukra sikeres volt az üzlet, nem várhatunk együttműködést, ha nem, sajnos nem csupán a hatóságok találják meg őket, hanem az elkövetők is, például újra alkalmazták, külföldre viszik, vagy egyszerűen megfélemlítik, hiszen az emberi találékonyság, ahogy fentebb említettem, határtalan. Pedig az ügyész számára, ugyanúgy, mint az Önök számára a jogsértő magatartások bizonyítása szakmai követelmény. A sértettek sokat tudnak segíteni, ha együttműködők, mert az érdekük ezt kívánja, de gyakran még így is csupán kitartottság, kerítés lesz bizonyítható.

Készítettem egy statisztikát, hogy a vizsgált időszakban hány esetben jutott a hatóságok tudomására ilyen jellegű bűncselekmény. Összesen tizenkilenc

feljelentés érkezett, amelyek közül három esetben a feljelentés elutasításra került, illetve a nyomozást tagadtuk meg, mert a bűncselekmény gyanúja sem volt megállapítható. A nyomozást nyolc ügyben szüntettük meg, mert nem csupán emberkereskedelem, de egyéb más bűncselekmény bizonyítása sem sikerült, amellet, hogy a gyanú fennállt, esetenként megalapozott is volt, de a vádemeléshez szükséges bizonyossághoz nem volt elegendő. Öt ügyben került sor áttételre a továbbiakban hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatósághoz, maradék cselekmény vonatkozásában, amelynek megalapozott gyanúja az ügyészi szakaszban is fennállt. Két ügy jutott el a vádemelésig, amelyek közül egy esetben a bíróság nem látta bizonyíthatónak bármilyen bűncselekmény elkövetését, ezért felmentő rendelkezés született, míg egy ügyben két terheltet marasztalt jogerősen, közösülés céljából elkövetett emberkereskedelem büntette miatt.

Ez a marasztalás egy minősítési problémára is felhívta a figyelmet, nevezetesen, hogy társtettesek csak az azonos póluson résztvevő személyek lehetnek, míg például az eladó és vevő önálló tettesként valósítja meg a bűncselekményt.

De, Tisztelt Kollégák, a tényállás szép, a kihívás nagy, jó munkát kívánok hozzá!